

פרדס השבוע

הרב דוד שושנה שליט"א

פרשת שמות
כד טבת תשפ"א

א.ואלה שמות

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו: ראובן שמעון לוי ויהודה: יששכר זבולון ובנימן: דן ונפתלי גד ואשר: ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב שבועים נפש ויוסף היה במצרים: (א,א-ה) אומר רש"י:

ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר צבאם. לכולם בשם יקרא (ישעיה מ,כו).

המקור הוא בשמות רבה (ג,א):

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו איש וביתו באו, שקולים הם ישראל כצבא השמים, נאמר כאן שמות, ונאמר בכוכבים שמות, שנאמר (תהלים קמז,ד): מונה מספר לכוכבים לכלם שמות יקרא. אף הקדוש ברוך הוא כשירדו ישראל למצרים מנה מספרם כמה היו, ולפי שהם משולים לכוכבים קרא שמות לכלם, הדא הוא דכתיב: ואלה שמות בני ישראל וגו'.

מסביר הבאר יוסף (ר' יוסף צבי סלנט):

אפשר לבאר שלכן חזר ומנה אותם להודיע בזה גדולתם וחשיבותם גם כשהם בגלות, וזהו הענין שהמשילם לכוכבים, היינו שגם בהיותם בגלות משועבדים ונכנעים מושפלים וירודים, גם אז הם מתבלטים ברוממותם וחשיבותם ומהירים ונוצצים ככוכבים מתוך חשיכת ענים ומרודם, וכשם שהיתה דוגמא זו ביוסף שעם היותו עבד וגם ניתן בבית האסורים, בכל זאת הכירו כולם את גדלו ורום תפארתו, ובין פוטיפר ובין שר בית הסוהר מסרו לידו את כל הנהגתם ומינהו לקצין ומושל בגלל שראו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו.

מובא בשמות רבה (א,ה):

ואלה שמות בני ישראל, על שם גאלת ישראל נזכרו כאן, ראובן, שנאמר: ראה ראיתי את עני עמי (שמות ג,ז). שמעון, על שם: וישמע אלקים את נאקתם (שמות ב,כד). לוי, על שם שנתחבר הקדוש ברוך הוא לצרתם מתוך הסנה (שמות ג,ב) לקים מה שנאמר: עמו אנכי בצרה (תהלים צא,טו). יהודה, על שם שהודו להקדוש ברוך הוא. יששכר, שנתן להם הקדוש ברוך הוא שכר שעבודם, בות מצרים ובות הים, לקים מה שנאמר: ואחרי כן יצאו ברכש גדול (בראשית טו,יד), זבולן, על שם שהשכין הקדוש ברוך הוא שכינתו בקרבם, שנאמר: ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה,ח), ואין זבולן אלא בית המקדש, שנאמר: בנה בניתי בית זבל לך מכון לשבתך עולמים (מלכים א ח,ג). ובנימן, על שם: ימינך ה' נאדרי בכח (שמות טו,ו). דן, על שם: וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש גדול (בראשית טו,יד). נפתלי, על שם תורה ומצות שנתן להם הקדוש ברוך הוא, שכתוב בהם: ומתוקים מדבש ונפת צופים (תהלים יט,יא). גד, על שם המן שהאכילם הקדוש ברוך הוא, שהוא: כורע גד (שמות טו,לא). אשר, על שם שהיו מאשרין אותן כל שומעי גאלתן וגדלתן, דכתיב: ואשרו אתכם כל הגוים כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבא-ות (מלאכי ג,יב). יוסף, על שם שעתיד הקדוש ברוך הוא להוסיף ולגאל את ישראל ממלכות הרשעה כשם שגאל אותם מצרים, דכתיב: והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו וגו' (ישעיה יא,טז) וכל הענין.

מסביר האור גדליהו:

הנה ענין גלות מצרים ושעבודו היה כור הברזל שתכלית הגלות היה לצרף ולזכך החומר של בני ישראל והיסורין וקושי השעבוד של הגלות היה בכדי למרק את בני ישראל אך כשהלכו בני"ל לתוך החשכות הגדול של מצרים

היו צריכים לכוחות גדולים שיהיה ביכולתם להחזיק מעמד בתוך הגלות. והנה בחז"ל מבואר שהגלות הוא כמו זריעה, וכמו שאמרו חז"ל בפסחים (פז,ב) וזרעתי לי בארץ (הושע ב,כה), וזריעה הכלל הוא דבתי דבלי הדר רבי, וזה הענין של חשכות הגלות שהוא הכנה להצמיחה שלאחריו אבל כמו בזריעה אם הזרע מאבד כוחותיו לגמרי ונרקב לגמרי, אז אין בכוחו עוד להצמיח, כן הוא בזריעה הרוחנית שבגלות, שאף שירדו לתוך החשכות הגדול של הגלות, הנקודה שלהם לא היתה יכולה להבטל, דאילו בטלה נקודתם לא היה שייך עוד שתצמיח אח"כ בגאולה, כי תכלית הגאולה היא שאותן הכוחות שהלכו עמהם לגלות יצאו לגאולה ומהם תצמיח הישועה, שאותן הנפשות יצרכו בכור הברזל ויגאלו ממנה, ואילו נאבדו לגמרי בהגלות לא היה שייך עוד בחינת גאולה.

ב.משה הרועה

ומשה היה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלקים הרבה:

וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל:

ויאמר משה אסרה נא ואראה את המראה הגדל הזה מדוע לא יבער הסנה:

וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר ה':

ויאמר אל תקרב הלם של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא:

ויאמר אנכי אלקי אביך אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים: (ג,א-ו)

מובא בלקוטי תורה (ר' חיים ויטאל בשם האריז"ל):

ומשה היה רועה את צאן יתרו, הנה אמרו היה ר"ל לגלגלו שלעבר בגלגול הבל רועה הצאן וכבר דרשו רז"ל במה שנאמר היה, כבר היה ג"כ, והנה הבל נהרג על כי גזל צמח האדמה מקין להאכיל לבהמתו ולכן עטה וינהג את הצאן אחר המדבר שלא ליהנות מן הגול כי שב בתשובה.

מובא בשמות רבה (ב,ב):

ואף משה לא בחנו הקדוש ברוך הוא אלא בצאן, אמרו רבותינו, כשהיה משה רבינו עליו השלום רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית, כיון שהגיע לחסית, נודמנה לו ברכה של מים, ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו, אמר אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר הקדוש ברוך הוא, יש לך רחמים לנהג צאנו של בשר ודם כך חייך אתה תרעה צאני ישראל, הוי: ומשה היה רועה.

וכן מובא בהמשך על הסתרת פני משה (ג,א):

רבי יהושע בן קרחה ורבי הושעיא, אחד מהן אומר לא יפה עשה משה כשהסתיר פניו, שאלולי לא הסתיר פניו גלה לו הקדוש ברוך הוא למשה מה למעלה ומה למטה ומה שהיה ומה שעתידי להיות. ובסוף בקש לראות, שנאמר: הראני נא את כבודך (שמות לג,יח). אמר הקדוש ברוך הוא למשה אני באתי להראות לך והסתרת פניך, עכשו אני אומר לך: כי לא יראני האדם וחי (שמות לג,כ), כשבקשתי לא בקשת, ואמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אף על פי כן הראה לו, בשכר ויסתר משה פניו, ודבר ה' אל

מותאם ונערך עם השלמת מקורות ע"י בנו יונתן יוסף, מתוך שיחתו השבועית של הרב בצרפתי.

לקבלת השיחה ב M או ב WhatsApp : A0583245820@gmail.com או באתרים לדעת ודרשו

משה פנים אל פנים (שמות לג,יא), ובשכר כי ירא, וייראו מגשת אליו (שמות לד,ל). ובשכר מהביט, ותמנת ה' יביט (במדבר יב,ח). ורבי הושעיא רבה אמר **יפה עשה שהסתיר פניו**, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני באתי להראות לך פנים, וחלקת לי כבוד והסתרת פניך, חייך שאתה עתיד להיות אצלי בהר ארבעים יום וארבעים לילה, לא לאכל ולא לשתות, ואתה עתיד להנות מזיו השכינה, שנאמר: ומשה לא ידע כי קרן עור פניו (שמות לד,כט).

ג. של נעליך

כותב הרמב"ן (ג,ה):

אל תקרב הלום. לא הגיע עדיין למעלתו הגדולה בנבואה, כי בהר סיני נגש אל הערפל אשר שם האלקים (להלן כ,כא). וכן ענין הסתרת פנים, שעדיין לא עלה למה שנאמר בו ותמונת ה' יביט (במדבר יב,ח):

כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא. אע"פ שהיה רחוק מן הסנה הזהירו בוה, כי נתקדש כל ההר ברדת השכינה אל ראש ההר כאשר בשעת מתן תורה, ומשה בהר היה כי שם עלה, שנאמר ויבא אל הר האלקים חרבה (לעיל פסוק א), והסנה היה בראש ההר, והנה כלו קדוש ואסור בנעילת הסנדל, וכך אמרו **בכל מקום שהשכינה נגלת אסור בנעילת הסנדל** (שמו"ר ב,ו), וכן ביהושע, וכן הכהנים לא שמשו במקדש אלא יחפים (יהושע ה,טו).

להבין מה שהנעל מייצגת, נקדים עם כמה גמרות.

מובא **בשבת** (קכט,א):

אמר רב לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח **מנעלים לרגליו**.

רש"י: ויקח מנעלים. שאין לך **ביזוי** מן המהלך יחף בשוק.

וזה גם הפשט **בפסחים** (קיג,ב):

שבעה מנודין לשמים אלו הן יהודי שאין לו אשה ושיש לו אשה ואין לו בנים ומי שיש לו בנים ואין מגדלן לתלמוד תורה ומי שאין לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו והמונע **מנעלים מרגליו** ו"א אף מי שאין מיסב בחבורה של מצוה.

כתוב **בברכות** (ס,ב):

כי סיים מסאניה [כשנועל מנעלין] לימא ברוך שעשה לי כל צרכי.

מסביר **האבודרהם** (סדר תפילות החול, ברכות השחר):

כשלוש מנעלי מברך שעשה לי כל צרכי לשון חכמים הוא על שם ואנחנו נכרות עצים מן הלבנון ככל צרכך, ועל שם עשה לי את החיל הזה. והטעם לברכה זו שכל זמן שהוא יחף **אינו יכול לצאת** ולעשות צרכיו וצרכי ביתו. וכיון שלבש מנעליו **כאלו נעשו לו כל צרכיו**.

נביא כמה אופנים להסביר למה במקום השכינה אין לנעול נעליים.

א. מסביר המהר"ל (גור אריה עקב ח,ד) הפסוק "שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה" (דברים ח,ד):

כדרך הולכי יחף. וקשה, דהא כתיב בפרשת כי תבא "ונעלך לא בלתה מעל רגלך" (להלן כט,ד), ואם כן לא היו הולכים יחפים (קושית הרא"ם). ואין זה קשיא, כי כך פירושו: "ורגלך לא בצקה", כי היה לך מנעלים ולא הלכת יחף, ולכך לא נפח רגלך כדרך הולכי יחף. והא דלא אמר "ונעלך לא בלתה מרגלך", שודאי אם היה להם מנעלים פשיטא שלא בצקה רגלך, להודיע שיש חלוק בין "שמלתך" ובין "נעלך", כי המלבושים הם לכבוד האדם, כמו רבי יוחנן קרי למאניה 'מכבודותיה' (שבת סוף קיג,א), ובשביל זה הם צריכים לאדם, כדי להתכבד ולהתקשט האדם בהם, ובשביל כך לא בלו. **ומנעלים אינם מלבושי כבוד**, אבל הם **מלבוש גנאי לאדם**, שהרי בכל מקום קדושה אסור לילך במנעלים, כדכתיב (שמות ג,ה) "של נעלך". נמצא, כי המנעלים אינם אלא **להכרח האדם**, שלא יקבל נזק ברגליו, ואינם לעצמם.

וזהו שתקנו חכמים (ברכות ס,ב) כשלוש סודר שלו או טליתו לברך "מלביש ערומים", בלשון לבישה. וכשהוא מסיים מסאני "שעשית לי כל צרכי", כלומר בשביל הכרח וצורך נבראו, לא בשביל עצמם כלל, שאין זה מלבוש לכבוד. לכך קאמר גבי מנעלים "ורגלך לא בצקה", כלומר מה שהמנעלים משמשות אל האדם, שלא יהיה ניזוק, היה לך. והשתא הוי הכתוב כמשמעו: "שמלתך", שהיו צריכים להיות לך שמלה לכסות בו, היה לך ארבעים שנה, ולא חסרת. ומה שהיה צריך לך למנעלים, שלא יהיו רגליך נפוחים, היה לך גם כן. ולפי שדבר כאן "כי על מוצא פי ה' יחיה האדם" (פסוק ג), דהיינו חיות האדם, וחיות האדם שהוא צריך למנעלים אין זה בשביל עצמם, רק הכרחי שלא יזוק ברגליו, אמר "ורגלך לא בצקה", שזהו חיות האדם. אבל בפרשת כי תבא (להלן כט,ד) לא בא להזכיר רק

הניסים שנעשה להם, כתב כפשוטו "שמלתך לא בלתה ונעלך מעל רגליך". ועוד, כי כאן אמר "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם", הזכיר שהיה לו כל זה מן השם יתברך, לא רצה לומר הכתוב "ונעלך לא בלתה" אצל השם יתברך, כי המנעלים הוא דבר מגונה, והוא לו להכרח בלבד, דאין ראוי לומר שהיה להם מן השם יתברך המנעלים, שהם דבר גנאי. אבל לקמן כתיב (שם) "ואולך אתכם במדבר וגומר", כיון שלא נזכר השם שם, כתב "ונעלך מעל רגליך".

ב. מובא בסידור שער השמים לבעל השל"ה:

ברכה זו שעשה לי כל צרכי כד מסיים מסאני, וצריך לתת טוב טעם ודעת השייכות לנעילת מנעלים ברכה זו. וקבלתי ממורי הגאון החסיד מהרש"ל שהענין הוא כפי מה שאמר דוד המלך ע"ה במעלת האדם (תהילים ח,ו-י) ותחסרהו מעט מאלקים וגו', תמשילהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו וגו' הכוונה כי הקב"ה ברא ד' מדריגות בעוה"ז זו למעלה מזו א) הדומם ב) הצומח עולה עליו ויונק ממנו ג) בעלי חיים עולים על הצומח ואוכלים אותו ד) חי מדבר, הוא האדם המושל בבעלי חיים ואוכלם ומשתמש בהם ועולה, וזה הוא שאמר כל שתה תחת רגליו ר"ל מאחר שמושל בבעלי חיים צונה ואלפים (שם ח,ח) מכ"ש שמושל בצומח ודומם שתחתיהם נמצא **שהכל תחת רגלי האדם**, וכשלוקח האדם העור מהבהמה לעשות מנעלים למדרך כף רגל, מראה ביותר מבואר שנעשו לו כל הצרכים, **שהרי מושל הוא בכל מה שיש בעולם**. על כן כשנועל מנעליו מברך **שעשה לי כל צרכי**.

מבואר מזה שנעילת המנעלים מורה על כח הממשלה של האדם, שהקב"ה המשילו להאדם על כל הבריאה לעשות בהם כרצונו לכל צרכיו. ומסביר **הבאר יוסף** (ר' יוסף צבי סלנט):

וכיון שכבר נתבאר לעיל שענין נעילת המנעלים היא הוראה המראה על האדם שהוא שולט ומושל על כל סוגי הבריאה מן הדומם והצומח עד בעלי החי, לזאת במקום שנגלית השכינה, מקומו של מ"ה הקב"ה, שם אסור בנעילת הסנדל המורה על שררה וממשלה, **כי אסור להראות לפני הקב"ה שום שררה וגדולה**, וכמו שאמרו ש"אין גדולה בפלטיין של מלך" (ירושלמי שבת פ"י ה"ג) ו"אין גאוה לפני המקום" (מדרש רבה סוף פ' במדבר).

דוגמא לזה, מה שאמרו בגמ' קידושין (מג,א) שאוריה החתי היה מורד במלכות משום שאמר לדוד המלך ואדוני יואב ועבדי אדוני חונים על פני השדה (שמואל ב יא,יא) ופירש רש"י שקראו ליואב אדון בפני המלך, כלומר משום שקרא אוריה ליואב "אדון" בפני המלך, הוה בזה מורד במלכות, מפני שאסור להראות לפני המלך שום שררה ואדנות של **אחרים**.

וכמו כן כאן לענין נעילת נעלים המורה על שליטה וממשלה של האדם על הברואים, הוא אסור במקום שהשכינה נגלית, מפני שאין להראות גדולה ושום שררה בפלטיין של מלך לפני המקום ב"ה.

ובמדרש רבה (ס"פ במדבר) אמרו, שגם הלויים שהיו נושאים כלי המשכן היו הולכים יחפים, והכל מהטעם המבואר.

ג. מובא בתורת מנחם (תשכ"ח ח"ג):

היינו שהיה מנותק מהעניינים הארציים בלא לב ולב. כלומר לא די בכך שיעסוק בענייני המסחר רק זמן מועט, כפי המוכרח לפרנסתו בלבד ואילו במשך שאר הזמן יהיה מונח בתורה ותפילה, ללא טרדה ומחשבות זרות בעניינים גשמיים, הדרישה היא שגם בעת המסחר גופא יהיה מנותק **מעניינים ארציים**, ובדוגמת הנעל שהיא לבוש על העקב שברגל עצמו.

ובהמשך גם מובא אותו רעיון:

אף שיהודי נמצא בגלות בין העמים וכל ההשפעות הגשמיות עוברות באמצעות השבעים שרים [כלי הטבע] אעפ"כ צריך להיות ניכר שהוא יהודי, שהוא מובדל מהעולם בבחינת "אתה בחרתנו מכל העמים" היינו שגם כשעוסק בעובדין דחול באמצעות העקביים, הרי זה באופן שיש **מנעלים לרגליו**, שהוא מובדל מהארציות ועושה אותו רק בגלל היותו "אנוס על פי הדיבור".

וזה הפירוש שכותב ברשימות (טל):

רק באדמת קודש הוא להיפך, של נעליך מעל רגליך, כי באדמת קודש אין צריך לפעולת הנעל, וגם אין צריך להיות חציצה והפסק בין הרגל לאדמת קודש, וכן במקדש העבודה היא דווקא ברגל יחפה.

שבת שלום !